

راهنمای جامع
بیماری‌های شتر

تألیف: دکتر احسان مقدس

سرشناسه: مقدس، احسان، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای جامع بیماری‌های شتر / تألیف احسان مقدس.

مشخصات نشر: تهران: نیلوبرگ، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۴۶۴ ص.: مصور، جدول.

شابک: 978-600-6222-10-3

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابخانه

موضوع: شترها - بیماری‌ها

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ م ۲ شی ۹۹۷ / SF

رده بندی دیویی: ۶۳۶ / ۲۹۵۰۸۹۶۹

شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۰۹۰۱۴

انتشارات نیلوبرگ

راهنمای جامع بیماری‌های شتر

تألیف: دکتر احسان مقدس

ناشر: انتشارات نیلوبرگ

صفحه آرای: نیلوبرگ

نوبت چاپ: اول - مهر ۱۳۹۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپخانه: نگین

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

صحافی: نگین

ISBN: 978-600-6222-10-3

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۲-۱۰-۳

مرکز پخش

انتشارات نیلوبرگ: تهران، صندوق پستی شماره ۴۵۶-۱۷۱۸۵

موبایل ۰۹۱۲۵۱۰۸۳۸۷

فهرست

۱۵	مقدمه
	فصل اول - کلیات
۱۷	پیشگفتار
۱۸	خصوصیات شتر
۲۰	نشانه‌های سلامتی در شتر
۲۱	علائم بیماری در شتر
۲۲	رفتار شناسی شتر
۲۷	تولید مثل شتر
۲۷	تغذیه شتر
۲۸	تعیین سن شتر
۲۹	شتران کار و بارکش
۲۹	روش معاینه شتر
۳۱	استفاده از آرام‌بخش‌ها
۳۲	روش خون‌گیری
۳۳	روش اخذ نمونه مدفوع
۳۳	روش برداشت ضایعات پوستی
۳۳	ملامسه شکم
۳۴	توشه رکتال
۳۷	نبض شتر
۳۸	تنفس شتر
۳۹	سند ادرار
۳۹	روش خوراندن دارو
۳۹	تزریق دارو
۴۰	واکسیناسیون شتر
۴۳	فهرست منابع فصل اول

فصل دوم - بیماری‌های ویروسی

۱. بیماری آبله شتر ۴۵
۲. بیماری درماتیت پوستولار (اکتیمای واگیر) ۵۴
۳. بیماری هاری ۵۸
۴. بیماری طاعون گاوی ۶۳
۵. بیماری تب برفکی ۶۷
۶. بیماری آنفلوانزا ۷۰
۷. بیماری تب دره ریفت ۷۲
۸. بیماری پا را آنفلوانزا ۷۵
۹. بیماری اسهال ویروسی گاو (بیماری مخاطی) ۷۶
۱۰. بیماری زبان آبی ۷۷
۱۱. عفونت رترو ویروسی ۸۰
۱۲. اسهال روتا ویروسی ۸۱
۱۳. بیماری تب غرب نیل ۸۲
۱۴. بیماری تب هموراژیک کریمه کنگو ۸۲
۱۵. بیماری لنفوسارکوم ۸۳
۱۶. بیماری پاپیلوماتوز ۸۵
۱۷. بیماری آفریقایی اسب ۸۷
۱۸. ویروس‌های تنفسی ۸۸
۱۹. آربو ویروس‌های غیر معمول ۸۹
۲۰. سایر بیماری‌های ویروسی ۹۱
- فهرست منابع فصل دوم ۹۳

فصل سوم - بیماری‌های باکتریایی

۱. بیماری شاربن «سیاه زخم» ۱۰۳
۲. بیماری بروسلوز ۱۰۷
۳. بیماری سالمونلوز ۱۱۶
۴. بیماری سپتی سمی هموراژیک ۱۲۲
۵. بیماری طاعون شتر ۱۲۸

۱۳۳	۶. بیماری پرسینوز
۱۳۴	۷. بیماری شاربن علامتی
۱۳۶	۸. بیماری سل
۱۴۱	۹. بیماری پاراتوبرکلوز (بیماری یون)
۱۴۵	۱۰. بیماری لیتوسیروز
۱۵۱	۱۱. بیماری تورم عقده‌های لمفی پنیری
۱۵۵	۱۲. بیماری کزاز
۱۵۸	۱۳. بیماری آنترتوکسمی
۱۶۴	۱۴. بیماری درماتیت اکسوداتیو
۱۶۶	۱۵. بیماری نکروز مسری پوست
۱۶۹	۱۶. بیماری درماتیت استافیلوکوکی
۱۷۲	۱۷. بیماری کُلی باسیلوز
۱۷۵	۱۸. بیماری خون‌ریزی (ایندوتوکسمی)
۱۷۸	۱۹. بیماری اکتینومایکوز
۱۸۰	۲۰. بیماری اکتینوباسیلوز
۱۸۱	۲۱. بیماری ذات‌الجنب و ذات‌الریه واگیر
۱۸۴	۲۲. بیماری پنومونی
۱۸۷	۲۳. بیماری بوتولیسم
۱۸۸	۲۴. بیماری کامپیلوباکتریوز
۱۸۹	۲۵. بیماری تب کيو
۱۹۱	۲۶. بیماری قلب آبی (هارت واتر)
۱۹۳	۲۷. احتباس ادرار
۱۹۳	۲۸. عفونت‌های کلامیدیایی
۱۹۵	فهرست منابع فصل سوم

فصل چهارم - بیماری‌های انگلی

۱. بیماری‌های تک‌یاخته‌ای

۲۱۴	۱-۱. بیماری تریانوزومیا
۲۳۶	۱-۲. بیماری تیلازیوز

- ۱-۳. بیماری بابزیز ۲۳۸
- ۱-۴. بیماری آناپلاسموز ۲۳۹
- ۱-۵. بیماری بالانتیدیوموز ۲۳۹
- ۱-۶. بیماری کریپتوسپوریديوز ۲۴۱
- ۱-۷. بیماری کسیدیوز ۲۴۲
- ۱-۷-۱. کوکسیدیای روده‌ها ۲۴۲
- ۱-۷-۱-۱. ابتلای به ایمریا ۲۴۳
- ۱-۷-۲. کوکسیدیایی تشکیل دهنده کیست‌های بافتی ۲۴۸
- ۱-۷-۲-۱. بیماری سارکوسیتوز ۲۴۸
- ۱-۷-۲-۲. بیماری توکسوپلاسموز ۲۵۲
- ۱-۷-۲-۳. بیماری کلویدیوز ۲۵۵
- ۱-۷-۲-۴. آلودگی به بسنویا ۲۵۶
- بخش دوم- انگل‌های داخلی شتر**
- کرم‌های انگل در شتر ۲۵۷
- ۲-۱. کرم‌های اساسی معده و روده‌ها ۲۵۷
- ۲-۱-۱. کرم همونکوز ۲۵۷
- ۲-۱-۲. کرم کاملوسترونزیلوس منتولاتوس ۲۶۲
- ۲-۱-۳. کرم تریکوسترونزیلوس ۲۶۳
- ۲-۱-۴. کرم تریشورس ۲۶۵
- ۲-۱-۵. کرم پارابرونما اسکریبینی ۲۶۷
- ۲-۱-۶. کرم استیلیزیا ویتاتا ۲۶۷
- ۲-۱-۷. کرم مونیزیا اکسپانسا ۲۶۸
- ۲-۱-۸. فاسیولیاز ۲۶۹
- ۲-۲. کرم‌های غیر اساسی معده و روده‌ها ۲۷۰
- ۲-۲-۱. کرم استرناژیا ۲۷۱
- ۲-۲-۲. کرم کوپریا ۲۷۱
- ۲-۲-۳. کرم مارشا لازیا ۲۷۲
- ۲-۲-۴. کرم نماتودیروس ۲۷۲

۲۷۳	کرم نماتودیرلا ۲-۲-۵
۲۷۵	کرم استروئزیلوئیدس پاپیلوزوس ۲-۲-۶
۲۷۵	کرم شابر تیا اووینا ۲-۲-۷
۲۷۶	کرم شیسٹوزوما ۲-۲-۸
۲۷۶	کرم دیکروسلیوم داندیریتیکوم ۲-۲-۹
۲۷۷	۱۰-۲-۲. بایر کرم‌ها
۲۷۷	تشخیص ابتلای به کرم‌های معده و روده
۲۷۹	درمان و کنترل آلودگی به کرم‌های معده و روده
۲۸۲	۲-۳. آلودگی به کرم‌های خارج دستگاه گوارش
۲۸۲	۱-۳-۲. آلودگی شتر به کرم‌های نخی شکل
۲۸۳	۱-۳-۱-۱. بیماری اونکو سرکاز
۲۸۶	۲-۳-۱-۲. بیماری دیپتالونماتوز
۲۹۰	۲-۳-۲. کرم‌های ریوی
۲۹۲	۳-۳-۲. کرم چشم
۲۹۴	۲-۳-۴. اکینو کوکوس گرانولوزوس
۲۹۸	۲-۳-۵. سنوروس سربرالیس
۲۹۹	۲-۳-۶. سیستی سرکوز شتر
۳۰۰	۲-۳-۷. کرم لینگواتولا
	۳. انگل‌های خارجی شتر
۳۰۲	۳-۱. بیماری جرب
۳۰۲	۱-۳-۱. آلودگی به جرب سارکوپتیک
۳۱۱	۲-۳-۱. آلودگی به جرب کوریوپتیک
۳۱۱	۳-۳-۱. آلودگی به جرب پسورپتیک
۳۱۲	۴-۳-۱. آلودگی به جرب دمودکس
۳۱۲	۲-۳. کنه‌ها
۳۱۶	۱-۳-۲. هیالوما درومیداری
۳۱۷	۲-۳-۲. هیالوما آناتولیکوم آناتولیکوم
۳۱۸	۳-۳-۲. هیالوما آناتولیکوم اکسکواتوم

۳۱۸	۴-۲-۳. اورنیتودورس ساویگنی
۳۱۹	کنه‌ها به عنوان عامل ناقل بیماری
۳۲۰	کنترل و مبارزه با کنه
۳۲۲	۳-۳. مگس‌های ایجاد کننده میاز
۳۲۳	۱-۳-۳. ولفارتیا ماگنی فیسا
۳۲۴	۲-۳-۳. ولفارتیا نوبا
۳۲۴	۳-۳-۳. لوسیلیا کوپرینا
۳۲۵	۴-۳-۳. کریزومیا بیربانا
۳۲۶	۵-۳-۳. مگس کوکیومیا همونی ووراکس
۳۲۶	۶-۳-۳. سارکوفاکا میسرا
۳۲۷	درمان و کنترل مگس‌های خانواده کالفریده
۳۲۹	۷-۳-۳. مگس‌های بینی سیفالوپس تیشلاتور
۳۳۳	۴-۳. مگس‌های گزنده و آزار دهنده
۳۳۳	۱-۳-۴. اسب مگس‌ها
۳۳۴	۲-۳-۴. مگس‌های اصطیل
۳۳۶	۳-۳-۴. مگس لیروسیا
۳۳۶	۴-۳-۴. مگس‌های خانگی
۳۳۷	۵-۳-۴. مگس گلوسینا
۳۳۸	۶-۳-۴. مگس‌های شتر
۳۳۹	۵-۳. پشه‌ها و مگس‌های ریز گزنده
۳۳۹	کنترل و پیشگیری مگس‌ها
۳۴۰	۷-۳. شپش‌ها
۳۴۱	۸-۳. کک‌ها
۳۴۳	۹-۳. زالوها
۳۴۵	فهرست منابع فصل چهارم
	فصل پنجم- بیماری‌های قارچی شتر
۳۶۳	۱. بیماری درماتوفیتوز «کچلی»
۳۶۹	۲. بیماری اسپریلوز

۳۷۲	۳. بیماری کاندیدیاز.....
۳۷۴	۴. بیماری هیستوپلاسموز.....
۳۷۶	۵. بیماری لنفانژیت واگیر.....
۳۷۷	۶. بیماری اسپوروتریکوز.....
۳۷۹	فهرست منابع فصل پنجم.....
	فصل ششم - بیماری‌های متابولیک و درونی شتر
۳۸۱	۱. اسهال.....
۳۸۲	۲. انسداد مری.....
۳۸۳	۳. نفخ شکمه.....
۳۸۳	۴. میوپاتی تغذیه‌ای.....
۳۸۴	۵. بیماری انحراف گردن.....
۳۸۶	۶. بلعیدن اجسام خارجی.....
۳۹۰	۷. تورم ضربه‌ای نگاری.....
۳۹۱	۸. هماتوری.....
۳۹۱	۹. تورم شیردان.....
۳۹۲	۱۰. کوری.....
۳۹۳	۱۱. آتروفی عضله قلب.....
۳۹۳	۱۲. کونژیکتویت.....
۳۹۳	۱۳. سندرم کبد چرب.....
۳۹۴	۱۴. کولیک «دل درد شدید».....
۳۹۵	۱۵. خاک خوری «پیکا».....
۳۹۶	۱۶. آفتاب زدگی.....
۳۹۶	۱۷. خیز پاها.....
۳۹۷	۱۸. مسمومیت دارویی.....
۳۹۷	۱۸-۱. داروهای یُد دار.....
۳۹۷	۱۸-۲. سورامین «تاگانول».....
۳۹۸	۱۸-۳. ترکیبات کینا پیرامین.....
۳۹۸	۱۸-۴. میلارسوپرول.....

۳۹۸	۱۸-۵. دی مینازن «برینیل»
۳۹۹	۱۸-۶. کلرید ایزومیتامیديوم
۳۹۹	۱۸-۷. سمیلارسان
۴۰۰	۱۸-۸. استریکنین
۴۰۰	۱۸-۹. تروکسی نیل
۴۰۱	۱۸-۱۰. کریزوفولون
۴۰۱	۱۸-۱۱. سالینومایسین
۴۰۱	۱۸-۱۲. حشره کش‌های هیدروکربن کلرینه
۴۰۲	۱۸-۱۳. حشره کش‌های آرگانوفسفات
۴۰۳	۱۸-۱۴. مسمومیت با مواد شیمیایی معدنی
۴۰۴	۱۹. مسمومیت با گیاهان سمی
۴۰۵	۱۹-۱. خرزهره
۴۰۷	۱۹-۲. لاتانا
۴۰۸	۱۹-۳. تاتوره
۴۱۰	۱۹-۴. ذرت خوشه‌ای
۴۱۲	۱۹-۵. افیون ایوچری
۴۱۳	۱۹-۶. تریما تومنیوسا
۴۱۴	۱۹-۷. بوته لانا
۴۱۵	۲۰. مسمومیت قارچی
۴۱۷	فهرست منابع فصل ششم
	فصل هفتم- بیماری‌های تولید مثل
۴۱۹	۱. سخت زایی
۴۲۰	۲. جفت ماندگی
۴۲۱	۳. پرولاپس رحم و واژن
۴۲۱	۴. ناباروری
۴۲۳	۵. سقط جنین
۴۲۵	۶. تورم بیضه
۴۲۷	۷. ورم پستان

۴۳۲	۸. تورم عفونی رحم
۴۳۲	۹. آندومتری
۴۳۵	۱۰. پیومتر
۴۳۷	۱۱. کیست تخمدان
۴۳۹	۱۲. مرگ زودرس جنین
۴۴۰	۱۳. جذب جنین
۴۴۱	۱۴. مویایی شدن جنین
۴۴۲	۱۵. تعفن جنین
۴۴۳	۱۶. آبستنی طولانی
۴۴۳	۱۷. هیپوپلازی تخمدان
۴۴۴	۱۸. ناهنجاری مادرزادی گردن رحم
۴۴۴	۱۹. تومور تخمدان
۴۴۵	۲۰. مستی مزمن شتران نر
۴۴۶	فهرست منابع فصل هفتم
	فصل هشتم - جراحی شتر
۴۴۹	بیهوشی عمومی
۴۵۰	بیهوشی موضعی
۴۵۰	بی‌حسی اپیدورال
۴۵۱	زخم‌ها
۴۵۲	آبسه‌ها
۴۵۳	زخم زین
۴۵۳	تورم کف پا
۴۵۴	پای فیل
۴۵۵	آسیب دیدگی تاندون
۴۵۵	آرتریت
۴۵۶	شکستگی‌ها
۴۵۷	رومینوتومی
۴۵۸	سزارین

۴۵۹	 پرولاپس رکتال
۴۶۰	 فتق
۴۶۰	 آخته
۴۶۱	 جراحی میزراهی
۴۶۲	 بسته شدن بینی
۴۶۲	 پاره گی واژن و فرج
۴۶۲	 ناسور پینه سینه و یا ناسور کوهان
۴۶۴	 فهرست منابع فصل هشتم

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

پرورش، نگهداری و استفاده از شتر در کشور پیشینه‌ای کهن دارد و نیاکان ما قرن‌های متمادی از این حیوان برای سفرهای طولانی استفاده می‌کردند. کاروان شترهای بارکش، پیش از ورود اسلام به این سرزمین و پس از آن، مسیرهای طولانی جاده ابریشم را پیموده و کالاهای بازرگانی را از کشورهای شرق فلات قاره ایران به سوی کشورهای غرب و یا آناتول و یا سواحل دریای مدیترانه می‌بردند.

در ایران باستان، حیوانات مورد احترام بودند و آن قدر به حیوانات اهمیت می‌دادند که نام اشخاص از اسم حیوانات مشتق می‌شده است. پارتولومه نام زرتشت را مشتق از واژه شتر دانسته و معتقد است که معنی این نام «دارنده شتر پیر» می‌باشد و اظهار می‌دارد که این نام از دو کلمه «زريت» و «اشتر» ترکیب یافته و زريت در اوستا به معنی زرد نیز آمده و ممکن است زرتشت به معنی «دارنده شتر زرد» یا «شتر زرین» نیز باشد. عده‌ای هم معنی زرتشت را «دارنده شتر پیر خشمگین» دانسته اند.

در دوران تمدن پر افتخار اسلامی، علاقه فراوان ایرانیان و سایر اقوام هم‌جوار به زیارت اماکن مقدسه در سرزمین حجاز، باعث گردید ایرانیان و سایر اقوام با استفاده از شتر راه طولانی سفر به مکه و یا مدینه را بپیمایند که معمولاً این گونه سفرها مدت درازی طول می‌کشید و برخی از حجاج در راه بازگشت، سفری نیز به عراق کرده و از زیارت مرقد‌های ائمه اطهار (ع) در نجف و کربلا بهره‌مند می‌شدند.

زندگی سنتی اقوام چادر نشین در سرتاسر کشور نیز با دام و احشام گره خورده و این دام‌ها و مخصوصاً شترها به شدت مورد استفاده این اقوام قرار می‌گرفتند و بار و بنه آنان را از ییلاق به قشلاق منتقل می‌کردند.

مردم شهر نشین کشور نیز از گوشت، پشم و شیر و سایر فرآورده‌های حاصله از نگهداری و پرورش شتر کمال استفاده را می‌کردند و بسیاری از شهرهای ایرانی نظیر نائین و یزد به پشم-ریسی و پشم بافی و تهیه عبا‌های پشمی از پشم شتر، شهره آفاق بوده‌اند.

نقش شتر در دوره‌های مختلف تاریخی نقشی حساس بوده است و استفاده مستمر از این حیوان، آن را به عنوان ابزاری مهم برای زندگی شهری مطرح ساخته بود، لذا در دامپزشکی سنتی

بحث‌های فراوانی برای درمان سنتی برخی از بیماری‌های شتر آمده و این درمان‌ها در کتاب‌های بیطره درج و ذکر شده است.

امروزه به علت پیشرفت زندگی شهری و تمدن بشری و استفاده از خودروها و وسایل نقلیه دیگر نظیر قطار و هواپیما، استفاده از شتر و اسب برای رفتن به شهرهای دور دست کاملاً از رونق افتاده است و استفاده از اسب و شتر سواری فقط به منظور تفریح، جذب گردشگران و برگزاری مسابقات اسب سواری و شتر سواری استفاده می‌شود.

کاهش تعداد روز افزون شترها، باعث نگرانی روزافزون بسیاری از محققان و پژوهشگران شده است و این دیدگاه در بین صاحب‌نظران مطرح شده که شتر ایرانی رو به انقراض است، و به نظر می‌رسد با توجه به وضعیت موجود، این دیدگاه، دیدگاهی صائب و دقیق بوده و مستند به شواهد واقعی وضعیت دامپروری در کشور است؛ لذا عنایت بیشتر به پرورش، نگهداری و تکثیر این دام و آشنایی کامل با بیماری‌ها و عوامل بیماری‌زا در شتر می‌تواند از ابزارهای افزایش تعداد شتران در کشور باشد. خوشبختانه در دو سه سال اخیر توجه صاحب‌نظران به ویژه صاحب‌نظران دامپزشکی به بهداشت و بیماری‌های شتر، چندین برابر شده است که این امر را می‌توان حاصل تلاش‌های سازمان دامپزشکی کشور، دانشکده‌های دامپزشکی و مراکز تحقیقاتی پژوهشی، به ویژه موسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی دانست. مقالات تحقیقی منتشر شده در چند سال اخیر، شامل طیف وسیعی از مقالات علمی در زمینه بیماری‌های مختلف باکتریایی، ویروسی، انگلی و قارچی شتر می‌باشد و شایسته بود که متنی جامع در زمینه آشنایی دامزشکان و سایر صاحب‌نظران با بیماری‌های مختلف شتر تهیه شود که نیم نگاهی نیز به تحقیقات اخیر دامپزشکان ایرانی داشته باشد و به همین خاطر، این حقیر با بضاعت علمی اندک خود اقدام به تألیف کتاب «راهنمای جامع بیماری‌های شتر» نمود تا گامی هر چند کوچک در راستای آشنایی سایر همکاران با بیماری‌های شتر برداشته باشد. امید است که کتاب حاضر مورد استفاده تمامی محققان و مخصوصاً کلینیسن‌های دامپزشکی قرار گیرد.

من الله التوفیق و علیه التکلان

دکتر احسان مقدس

مهر ماه ۱۳۹۱